

Een schilderij van de marteldood der Londense Kartuizers in 1535 in het gemeentelijk museum van Roermond

Het Gemeentelijk Museum Hendrik Luyten — Dr Cuypers te Roermond toont de bezoekers een drietal olieverfschilderijen dat de moord op de Roermondse kartuizermonniken bij de inval van Willem van Oranje op 23 juli 1572 tot onderwerp zou hebben.¹ Het eerste is aan het museum in bruikleen afgestaan door het bisdom Roermond. Het is het meest bekende schilderij dat nog tot voor enkele jaren in de gebouwen van de voormalige Roermondse kartuis aan de Swalmerstraat, later in gebruik als Groot-Seminarie voor het bisdom Roermond, te zien was, en dat bij vele oud-seminaristen en bezoekers van het seminarie vooral bekend zal zijn vanwege de indrukwekkende straal bloed die uit een hoofdwond van een der monniken de hoogte in spuit. Het betreft hier de in Roermond te gast zijnde pater Severus uit de kartuis van Koblenz. We zien op het schilderij drie koormonniken (in wit habijt) en één broeder (in bruin habijt) gedood neerliggen, terwijl drie andere koormonniken en één broeder door de gehelmde en geharnaste soldaten worden aangevallen. Door een grote deuropening, met aan de linkerzijde het altaar van de H. Bruno en aan de rechterzijde het Maria-altaar, wordt ons een doorkijk geboden in de kerk, waar wij in het middenpad tussen de banken ook nog drie monniken en één broeder ten slachtoffer zien vallen aan de moordende geuzen. De schilder heeft blijkbaar het verlangen gehad alle twaalf kartuizer-martelaren, negen koormonniken en drie broeders, op het ene schilderij af te beelden. Wie de maker is, is onbekend. De dateringen van het schilderij lopen uiteen van de tweede helft der zeventiende eeuw² tot het midden van de achttiende eeuw.³

Het tweede schilderij is een in het begin van 1980 door de Stichting Rura bij een antiquair in Brabant gekocht portret, dat in het eerste kwart van de achttiende eeuw gedateerd wordt.⁴ Maker en herkomst van het doek zijn, evenals van het vorige, onbekend. In een barok kerkinterieur ziet men twee monniken gedood neerliggen (een van hen zou de in de kerk gedode Henricus Wellen kunnen zijn) en twee anderen voor een altaar knielen. Een van hen heft de hand op, als het ware om clementie smekend. Dit wordt in de bronnen verhaald van de diaken Nicolaas van Gangelt. Een der geuzen

heft zijn zwaard op boven de neerliggende monniken, terwijl twee anderen een der knielende monniken bedreigen. Het geenszins met dat der Roermondse kartuis overeenkomende interieur doet vermoeden dat de maker iemand geweest is die de Roermondse kartuis niet van nabij kende, maar die uit mondelinge overlevering of uit een der gedrukte bronnen het verhaal van de gruwelen uit 1572 heeft leren kennen.⁵

Op het derde schilderij willen we hier speciaal de aandacht vestigen. Het is een groot olieverfschilderij (170x190 cm), dat eveneens in de achttiende eeuw te dateren valt.⁶ Ook dit schilderij is in bruikleen afgestaan door het bisdom Roermond, en hing vroeger in de Roermondse kartuis. Het wordt de bezoekers eveneens voorgesteld als een beeld van de Roermondse gebeurtenissen in 1572. Meteen valt evenwel de geheel andere locatie op, alsook de andere aard der afgebeelde gruwelijkheden. De gebeurtenissen zijn in de

DE MAASGOUW

tijdschrift voor Limburgse geschiedenis en oudheidkunde

jaargang 103 - 1984

2

uitgave van Limburgs
Geschied- en Oudheidkundig
Genootschap

Adres van redactie en administratie: Postbus 83
6200 AB Maastricht.

Inhoud van dit nummer

<i>P. Nissen</i> , Een schilderij van de marteldood der Londense Kartuizers in 1535 in het gemeentelijk museum van Roermond	49
<i>P.A.M. Geurts</i> , Kamerzetel voor De Stuers.	60
<i>H. van Hall</i> , Het nieuwe gemeentewapen van Eijsden	76
<i>J. Wieland</i> , Enkele gevallen van verloting van onroerend goed in de negentiende eeuw.	96
Autobiografie van Jos Habets	103

buitenlucht gesitueerd, met een grote stad op de achtergrond. Wie enigszins vertrouwd is met het historische stadsbeeld van Roermond zal grote moeite hebben om in de afgebeelde stad iets van het zestiende-eeuwse of ook latere Roermond en zijn gebouwen terug te herkennen. Daarbij komt dat de kartuizermonniken kwellingen ondergaan die ons uit de bronnen der Roermondse gebeurtenissen van 1572 niet bekend zijn. We zien rechtsboven hoe een kartuizermonnik achter een paard wordt voortgesleept. Linksboven staat een galg opgesteld, waaraan één monnik is opgehangen. Twee anderen wachten, op een kar geknield, nog op de strop. Linksonder zien we hoe van een der monniken het hart uit het opengesneden zieltogende lichaam gerukt wordt. Links daarvan staat een kookpot opgesteld, met daarnaast (op de voorgrond) afgehouden ledematen. Rechtsonder ten slotte zien we enkele disputerende edelen en burgers. Verspreid over het schilderij treffen we nog enkele toeschouwende burgers en soldaten aan.

Al deze omstandigheden wekten onze achterdocht omtrent de vraag of het schilderij ons wel de Roermondse martelaren uit 1572 toont. De uit deze achterdocht begonnen speurtocht werd beloond. De oplossing van alle boven gesignaleerde incongruenties ligt namelijk in de vaststelling dat het schilderij inderdaad niet de moord op de Roermondse kartuizers in 1572 toont, maar de moord op de kartuizers van Londen in 1535.

Over deze, de Roermondse in gruwelijkheid overtreffende gebeurtenissen, zijn we uitgebreid ingelicht door het in meerdere redacties bewaarde verslag van de kartuizer Maurice Chauncy.⁷ De geschiedenis is nadien nog herhaalde malen verhaald, zowel in stichtelijke of polemische (tegen het anglicanisme gerichte) werkjes als wetenschappelijke studies.⁸ We kunnen hier niet alle omstandigheden rond de moordpartij verhalen, en beperken ons tot hetgeen van belang is voor de identificatie van het Roermondse schilderij. Het begin van het drama ligt bij het verzet van John Houghton, geboren rond 1487 en sinds 1531 prior van de kartuis van Londen, tegen het huwelijk van Henry VIII met Anna Boleyn. Houghton werd in april 1534 al eens, samen met zijn procurator Humphrey Middlemore, een maand lang in de Tower gevangen gehouden, maar kwam na het afleggen van een eed van trouw toch vrij. Inmiddels begon Henry VIII zichzelf echter als hoofd van de kerk van Engeland te beschouwen, en liet hij het House of Parliament in november 1534 ook een wet van die strekking aannemen. Het ontkennen van 's konings suprematie over de kerk kwam gelijk te staan aan hoogverraad. In februari 1535 werd de wet van kracht, en Houghton

wist dat hij tot een openbare stellingname gedwongen zou worden. Hij bereidde zichzelf en zijn monniken op de komende beproevingen voor met een gebedstrieduum. Inmiddels waren twee priors hem te hulp gekomen, Robert Lawrence van Beauvale, waar Houghton eerder prior was geweest, en Augustine Webster van Axholme. Zij vroegen gedrieën een gesprek aan met de secretaris van de koning, Thomas Cromwell. Maar nauwelijks was het gesprek begonnen of Cromwell liet de drie priors gevangen nemen en naar de Tower brengen, waar zich ook de priester Richard Reynolds uit het Birgittijnenklooster Sion bevond. Op 26 april werden zij door Cromwell ondervraagd, maar zij weigerden de koning als hoogste hoofd van de kerk te erkennen in plaats van de bisschop van Rome. Zij werden dan ook wegens hoogverraad veroordeeld tot de dood door ophanging, radbraking en vierendeling.

Op 4 mei 1535 werd het vonnis ten uitvoer gebracht. De drie kartuizerpriors, de Birgittijn Reynolds en de wereldheer John Hale werden eerst een uur lang achter paarden hangend door de stad gesleurd. Daarna werd Houghton als eerste opgehangen, maar al snel werd de strop doorgesneden en werd het lichaam van de nog levende monnik opengesneden. De beul haalde de ingewanden naar buiten, en rukte ten slotte het hart uit Houghtons lichaam. Eerst toen gaf de prior de geest, onder het slaken van de verzuchting: "Goede Jezus, wat zult gij doen met mijn hart?" Daarna werden de andere vier door ophanging om het leven gebracht. Hun dode lichamen werden vervolgens onthoofd en gevierendeeld, en de stukken werden in een grote ketel geworpen om gekookt te worden. Later zouden de ledematen ter afschrikking op verschillende plaatsen in de stad worden opgehangen.

Het is het tafereel van de marteldood van John Houghton, zijn twee kartuizergezellen en de twee andere priesters dat ons op het Roermondse schilderij getoond wordt. De verschillende momenten uit de lijdensgeschiedenis zijn in één compositie verwerkt, die zich als het ware als een stripverhaal laat lezen. De disputerende edelen rechtsonder moeten in dat verhaal waarschijnlijk het proces tegen de martelaren, dat op 28 en 29 april 1535 in Westminster plaatsvond, vertegenwoordigen.⁹

Dat we van de Londense martelaren een schilderij aantreffen in Roermond hoeft niet te verbazen. Om te beginnen was het relaas van de Londense gruweldaden, met name door de herdrukken, vertalingen en bewerkingen van Dom Chauncy's verslag, wijd en zijd verbreid. Zo bezat de Roermondse kartuis, blijkens de door de monnik Guill. Josephus Peeters tussen 1740 en 1742 opgestelde bibliotheekcatalogus, zo-

wel een exemplaar van de allereerste druk uit 1550 van Chauncy's "Historia" alsook twee exemplaren van de in 1608 verschenen bewerking door Havensius ("Innocentia et constantia victrix sive commentariolus de vitae ratione et martyrio 18 Cartusianorum" en "Historia 18 martyrum anglorum", d.w.z. de Würzburgse en de Keulse druk van deze bewerking).¹⁰ Bovendien merkt Dom Hendriks op: "It is chiefly by pictures of their sufferings that the Carthusians have manifested their devotion to these glories of their Order in England".¹¹ Het Roermondse schilderij vormt, indien het inderdaad uit de kartuis aldaar afkomstig is, in het geheel geen uitzondering. Schilderijen, fresco's, tekeningen en gravures van verschillende stadia uit de Londense martelaarsgeschiedenis zijn bekend uit de kartuizen van Ferrara, Pavia, Florence,¹² Napels en Trisulti, uit Granada, Miraflores en Paular, uit de Grande Chartreuse en uit de kartuis Val-Sainte-Aldegonde bij St. Omaars.¹³

Bij de herdruk uit 1888 van Dom Chauncy's relaas vinden we een tekening gereproduceerd¹⁴ die, zij het in een andere compositie, precies dezelfde elementen afbeeldt als we op het Roermondse doek terugvinden: de stad op de achtergrond, de galg, het opensnijden van het lichaam en het uitrukken der ingewanden, het met een bijl in stukken hakken van een lichaam, en de

grote kookpot. De tekening is van de hand van de Franse schilder en tekenaar Nicolas Mignard (Troyes 1606 – Parijs 1668), die na zijn studie en een verblijf in Rome vanaf 1639 twintig jaar te Avignon werkzaam was.¹⁵ Dezelfde had ook twee grote schilderijen van de kartuizermartelaren gemaakt voor de Grande Chartreuse, maar deze zijn in 1676 bij een brand verloren gegaan.¹⁶ Bewaard zijn nu alleen twee tekeningen in het museum van Avignon, waaronder de boven bedoelde.

Het zou te ver voeren bij de Roermondse schilder een afhankelijkheid ten opzichte van Mignard te veronderstellen, te meer daar de groepering van de elementen over het doek toch nogal verschilt. Beiden kunnen immers geheel toevallig dezelfde elementen uit het verslag genomen hebben voor hun kunstwerk. Die elementen waren eerder ook al uitgekozen door de anonieme maker van een gravure in het in 1587 te Antwerpen verschenen "Theatrum crudelitatum haereticorum nostri temporis",¹⁷ met evenwel als verschil dat deze de pijnlijke tocht met de paarden uitvoeriger uitbeeldde, en de kookpot boven het vuur daarentegen weglief (het vuur is wel afgebeeld). En ook Fred. Bouttats koos dezelfde elementen uit voor zijn gravure in de "Kerckelycke Historie" van de jezuïet Cornelius Hazart uit 1669,¹⁸ hoewel bij hem de stad op de

De marteldood der Londense kartuizers in 1535. Olieverfschilderij Gemeentelijk Museum Hendrik Luyten- Dr. Cuypers te Roermond. (foto R. Kitselaar, Roermond)

achtergrond weer ontbreekt, evenals de tocht achter de paarden en het in stukken snijden der lichamen. We zien enkel een kartuizer aan de galg hangen, drie anderen op een kar knielen, een kartuizer met opengesneden buik, terwijl een beul diens hart in zijn hand houdt, en geheel rechts, slechts ten halve afgebeeld, de kookpot. Dergelijke gravures uit wijd verspreide werken kunnen de onbekende maker van het Roermondse doek uiteraard ten voorbeeld gediend hebben. Maar nogmaals: ook de gegevens uit het schriftelijke relaas kunnen als bron volstaan hebben.

Rest ons nog een opmerking over de herkomst der Roermondse schilderijen. Toen in 1783 de kartuis van Roermond, in het kader van de Josephistische maatregelen, werd opgeheven, werden er niet alleen lijsten opgemaakt van de boeken, het zilverwerk en de paramenten, maar ook van de schilderijen. Deze lijst, opgesteld op 28 april 1783 door F.B. van der Renne en L. Jochems, is bewaard¹⁹ en door A. Ingold in 1896 uitgegeven.²⁰ Zij telt maar liefst 235 nummers. Uit een aantekening van de griffier F.B. van der Renne, die met de opheffing der kartuis belast was, blijkt dat in 1785 in Roermond een verkoop van de schilderijen heeft plaatsgevonden.²¹ Dientengevolge is een groot aantal stukken in de nabijheid van de stad gebleven. Volgens de lijst uit 1783 hing in de kerk "Eene groote schilderye verbeeldende de martelie van de Carthuysers alhier voorgevallen den 23 julij vant jaer 1572" (no. 129). Een maker wordt bij dit schilderij niet vermeld. Het moet wel identiek zijn met het bekende schilderij dat wij aan het begin van dit artikel als eerste beschreven hebben. In de refter worden dan nog twee schilderijen vermeld, "viercantigh en groot", en voorstellende "Marterie van de Carthuysers" (no. 153-154).²² Of het hier die van Roermond of die van Londen betreft wordt in het midden gelaten. Wellicht wisten van der Renne en Jochems het zelf ook niet. Wel wordt een schilder vermeld: Leemans. Hiermee zal zonder twijfel ofwel de Roermondse schilder Johannes Arnoldus Leemans (1711-1789) bedoeld zijn ofwel zijn zus Helena Josepha (1705-1789).²³ Van hen beiden zijn in Roermond en elders (Nijmegen: Commanderie van St. Jan) meerdere werken (vooral portretten) bekend. Jochems en Van der Renne zullen de naam Leemans hoogstwaarschijnlijk op het doek zelf aangetroffen hebben. En aangezien het in dit artikel besproken doek, voor zover we konden nagaan, ongesigneerd is, zal het vrijwel zeker niet identiek zijn met een van de twee werkstukken van Leemans op de lijst van 1789. Al met al ziet het er dus naar uit dat maker én herkomst van het besproken doek der Londense martelaren in duister gehuld zullen blijven.

Overigens valt wel na te gaan hoe het met het eerste beschreven schilderij der Roermondse martelaars is gegaan. Dat is namelijk, samen met nog enkele schilderijen uit de kartuis,²⁴ in de parochiekerk van de H. Elisabeth te Grave terecht gekomen. Het wordt op 9 februari 1839 vermeld in het te Grave uitgegeven katholieke weekblad "Catholijke Nederlandsche Stemmen", in een artikelenreeks over de hervorming waarin juist de Roermondse gebeurtenissen geschetst zijn.²⁵ Rond 1910 is het schilderij weer op zijn plaats van herkomst teruggekeerd. In 1911 namelijk deelt pater Hesse in zijn bronnenstudie over de kartuizermartelaren in een voetnoot mee dat het "onlangs" door het kerkbestuur aan het Groot-Seminarie ten geschenke was gegeven.²⁶

In 1931 publiceerde het bestuur van het Groot-Seminarie de lijst uit 1783 nog eens, in de hoop dat een aantal schilderijen zou terugkeren aan de kale wanden van het toen vernieuwde, verbouwde en gerestaureerde seminariegebouw. "Het spreekt wel van zelf, dat het grootste gedeelte in die anderhalve eeuw verloren is gegaan, maar het lijdt toch ook geen twijfel, dat nog vele dier schilderijen in kerken en kapellen, in pastorieën en kloosters, op zolders of in bergplaatsen bewaard worden".²⁷ Of het naar aanleiding van die oproep was dat ook het in dit artikel besproken schilderij van de Londense kartuizermartelaren in het Groot-Seminarie terugkeerde, is ons niet bekend. Het schijnt wel dat na de oproep meerdere schilderijen op hun oorspronkelijke plaats terugkeerden.

P. Nissen

¹⁹ De voornaamste gedrukte bronnen voor deze gebeurtenissen zijn: L'inudite et monstruoso crudeltà usate da gli heretici contra li ministri di Dio, nella espugnazione della Città di Ruremonda in Fian-dra, il dì 23 di Luglio 1572; enige bekende exemplaar van dit drukje in de Universiteitsbibliotheek te Gent; uitgegeven door A. Flament, in: PSHAL 39 (1903) 389-397; A. Havensius, Historica relatio duodecim martyrum Cartusianorum, qui Ruraemundae in Ducatu Geldriae anno MDLXXII agonem suum feliciter compleverunt, Gent 1608, Brussel 1753²; A. Havensius, Commentarius de erectione novorum in Belgio episcopatum, Keulen 1609; M. Uvens, Historie van Twelf Martelaers der Carthuyser Ordre, die binnen de stad Ruremonde int jair ons Heeren 1572 haeren strijdt gheluckelyck hebben volbracht, door 't onnosel vergieten haars bloedts, Roermond 1649; van deze door speurders als Scholtens, Verschuieren en Vermaseren verloren gewaande vertaling van Havensius' werk uit 1608 bevindt zich een door J.B. Sivrè vervaardigd afschrift bij de Gemeentelijke Archiefdienst Roermond, Collectie handschriften van J.B. Sivrè, inv. no. 101.

De twee belangrijkste studies zijn: G. Hesse, De Martelaren van Roermond. Een bronnenstudie, in: Limburg's Jaarboek 17 (1911) 170-209 en 264-290; J. Meerbergen-B. Vermaseren, De martelaren van Roermond in 1572, in: Historische Opstellen over Roermond en omgeving, Roermond 1951, 257-287. Zie eventueel ook: H. Scholtens, Het Roermondsch Kartuizerconvent in de zestiende

eeuw, in: PSHAL 76 (1940) 91-121, m.n. 104-111. In een historio-grafische jeugdzonde heb ik een en ander nog eens samengevat: P. Nissen, *Historie van de martelaren van Roermond*, in: *Artefact 5* (1973) 28-31 en 48-53.

²⁾ Zie het bijschrift bij de afbeelding in: *Historische Opstellen over Roermond en omgeving*, Roermond 1951, illustratie 23, tegenover p. 209 (bijschrift op p. 472).

³⁾ Zie het bijschrift bij de afbeelding in: J. van Hövell tot Westerflie, *Roermond vroeger en nu*, Bussum 1968 (= *Fibula-Heemschuttreks 1*), illustratie 11.

⁴⁾ Bericht in *De Limburger* (editie Roermond) van 14 maart 1980 (Rura koopt "Moord op Monniken". Uniek schilderij voor Roermond).

⁵⁾ De oudste mij bekende afbeelding der Roermondse martelaren, een anonieme gravure in het "Theatrum crudelitatum haeticorum nostri temporis", Antwerpen 1587, p. 61, in verkleinde en bewerkte vorm overgenomen in de eerste druk van Havensius uit 1608 (in de druk uit 1753 ontbreekt zij), vertoont wel enige gelijkenis met beide schilderijen, maar toch te weinig om tot enige afhankelijkheid te besluiten. Zeer veel gelijkenis met de gravure daarentegen vertoont een schilderij, dat zich bevindt in het Musée de Chanoine Puissant te Bergen. Het schilderij is in Maastricht te zien geweest tijdens een tentoonstelling ter herdenking van het beleg door Parma (1579/1979). De Commissie Limburgse Iconografie van het LGOG beschikt over een foto van het schilderij. Het verdient beslist nadere studie.

⁶⁾ Voor enige zakelijke informatie omtrent het schilderij danken wij de heer H.Ph.A. Tillie van het Gemeentelijk Museum Hendrik Luyten - Dr Cuyper te Roermond.

⁷⁾ Mauritius Chauncy, *Historia aliquot martyrum anglorum maxime octodecim Cartusianorum sub rege Henrico octavo ab fidei confessionem et summi pontificis jura vindicanda interemptorum*, Mainz 1550. Later nog herdrukt te München 1573, Burgos 1583 en Milaan 1606. Bewerkt door Arnoldus Havensius: Würzburg, Gent en Keulen 1608. Vertaald in het Spaans (Sevilla 1584; Madrid 1663; Barcelona 1792), in het Frans (Grenoble 1838) en in het Duits (Tübingen 1860). Een fraaie nieuwe editie, met een inleiding over de auteur en de vroegere drukken, werd door de kartuizers van Parkminster verzorgd (Montreuil-sur-Mer 1888). Een andere versie van Chauncy's verslag is de zogeheten "passio minor": M. Chauncy, *Martyrum monachorum Cartusianorum*, in: *Anglia passio minor*, ed. F. van Ortroij, in: *Analecta Bollandiana* 22 (1903) 51-78. Daarvan werd ook een Engelse vertaling uitgegeven: M. Chauncy, *The Passion and Martyrdom of the Holy English Carthusian Fathers. The short narration*, edited by G.W.S. Curtis, London 1935.

Prof. Dr James Hogg (Universiteit Salzburg) bereidt een studie voor over Dom Chauncy's verslag, die onder de titel "Passio XVIII Cartusianorum in Anglia Martyrum a Domno Mauritio Chauncy: A Critical Study of the Manuscripts" zal verschijnen als deel 86 in de door Dr Hogg uitgegeven reeks "Analecta Cartusiana". Tijdens het internationale congres "Die Kartäuser und die Reformation", dat van 24 tot 27 augustus 1983 plaatsvond in de gebouwen van de voormalige kartuize Buxheim (BRD), hield Dr J. Hogg een voordracht over "John Houghton: Proto-Martyr of the London Charterhouse", waarin hij aan de versies van Chauncy's verslag aandacht besteedde. De tekst van de voordracht zal in druk verschijnen in de "Acta" van het congres.

⁸⁾ Het belangrijkste is wel: L. Hendriks, *The London Charterhouse. Its monks and its martyrs, with a short account of the English carthusians after the dissolution*, London 1889, vooral 115-240. Van dezelfde kartuizer-auteur ook: *The Carthusian martyrs*, London s.a. (= Catholic Truth Society, B 35), een korte en populaire brochure. Verder zijn nog te vermelden: B. Camm, *The Martyrs of the*

London Charterhouse, Montreuil-sur-Mer 1893; E. Thompson, *The Carthusian Order in England*, London 1930, 476-477; P. de Toth, *La certosa di Londra e i suoi Martiri nella persecuzione di Enrico VIII*, Acquapendente 1936; L. Whatmore, *Blessed Carthusian martyrs*, London 1962; S. Mottironi, *Certosini Inglesi*, in: *Bibliotheca Sanctorum* 3, Roma 1963, 1140-1142; L. Whatmore, *The Carthusians under King Henry the Eighth*, Salzburg 1983 (= *Analecta Cartusiana* 109).

Verdere literatuur nog bij A. Gruys, *Cartusiana. Un instrument heuristique I*, Paris 1976, 16-17, en II, Paris 1977, 306-307.

⁹⁾

De documenten inzake dit proces worden in de Public Record Office te Londen bewaard. Zie Hendriks, o.c., 143. De martelgang der Londense kartuizers was nog niet ten teinde. Op 19 juni werden de monniken Humphrey Middlemore, William Exmew en Sebastian Newdigate, na wrede folteringen en onder dezelfde beschuldiging als hun prior, eveneens opgehangen, daarna nog levend gevild, onthoofd en gevierendeeld. Op 11 mei 1537 werden nog eens twee Londense kartuizers, die vertrokken waren naar de kartuis van Hull, in York opgehangen. En op 29 mei 1537 werden de tien laatste Londense kartuizers die trouw bleven aan het gezag van de paus en aan de Kerk van Rome, in de gevangenis geworpen. 22 Anderen bezweken voor de druk van Henry VIII en liepen over naar de kerk van Engeland. Van de tien stierven er negen in de kerken; de laatste overlevende, William Horn, werd op 4 augustus 1540 ter dood gebracht. Met hem was het getal der achttien Londense kartuizermartelaren compleet. In 1886 werden zij door paus Leo XIII zaliggesproken, en op 25 oktober 1970 sprak paus Paulus VI de drie priors, tesamen met 37 andere bloedgetuigen voor het geloof uit Engeland en Wales, heilig.

¹⁰⁾

Catalogus Bibliothecae Ven. P.P. Carthusianorum Ruraemundensium; handschrift van de Gemeentelijke Archiefdienst Roermond, tijdelijk voor onderzoek gedeponeerd in de bibliotheek van de Katholieke Universiteit te Nijmegen. De druk uit 1550 bevindt zich in de ongepagineerde catalogus in de rubriek K (Historici) onder nummer 161, Havensius' bewerkingen in dezelfde rubriek onder 273 (Innocentia etc.) en 275 (Historia). Over de catalogus zie: M. Smeets, *De bibliotheek der kartuizers van Roermond*, in: *De Maasgouw* 71 (1952) 61-63. Door ons is inmiddels een codicologische beschrijving van de catalogus vervaardigd.

¹¹⁾

Hendriks, o.c., 349.

¹²⁾

Florence heeft van dezelfde kunstenaar, Lucio Massari uit Bologna, fresco's uit het eerste kwart van de zeventiende eeuw van zowel de Roermondse als de Londense kartuizermartelaars. Zie G. Leoncini, *Iconografia della Chiesa di San Lorenzo nella Certosa di Firenze*, in: *Kartäusermystik und -mystiker. Dritter internationaler Kongress über die Kartäusergeschichte und -spiritualität*, Band 4, Salzburg 1982 (= *Analecta Cartusiana* 55), 55-86, m.n. 70-71 en 85, foto 35 (Roermond) en 36 (Londen).

¹³⁾

Hendriks, o.c., 349-351.

¹⁴⁾

Zie Chauncy (ed. 1886) (noot 7). De afbeelding bevindt zich tussen pp. 96 en 97.

¹⁵⁾

U. Thieme-F. Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler* 24, Leipzig 1930, 546.

¹⁶⁾

Hendriks, o.c., 350.

¹⁷⁾

Exemplaar in de bibliotheek van de Katholieke Universiteit te Nijmegen, p. 27.

¹⁸⁾

C. Hazart, *Kerckelycke Historie van de gheheel werelt namentlyck vande voorgaende ende teghenwoordighe eeuwe*, III: Nederlandt ende Engelandt, Antwerpen 1669, fol. 267. De Roermondse kartuis bezat dit werk ook, blijkens de in noot 12 aangehaalde bibliotheek-

catalogus (onder de nummers K 50 - 53).

In het door ons geraadpleegde exemplaar (Universiteitsbibliotheek Nijmegen) ontbreekt de door Hesse vermelde folioplant bij p. 111, die de Roermondse troebelen zou tonen.

¹⁹⁾

Algemeen Rijksarchief Brussel, Comité de la Caisse de Religion, inv. no. 70.

²⁰⁾

A. Ingold, Les peintures de l'ancienne Chartreuse de Ruremonde avec un essai iconographique de Denys la Chartreux, in: Oud-Holland 14 (1896) 219-235, m.n. 219-228.

²¹⁾

L. Verschueren, De bibliotheek der kartuizers van Roermond, Tilburg 1941 (= Historisch Tijdschrift. Serie studies — no. 6), 13.

²²⁾

Ingold, art. cit., 224 en 225.

²³⁾

P. Scheen, Lexicon Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1880, 's-Gravenhage 1981, 308.

²⁴⁾

Namelijk uit een reeks van 98 bijbelse voorstellingen uit de kerk, vrijwel alle van de hand van F. Schmitz en M. Schümacher, een portret van Bruno van laatstgenoemde, en de "vier uitersten" (dood, oordeel, hemel en hel) van de Roermondse schilder Jacob Sitterich (overleden 25-8-1757), van wie nog meer werken in Roermond bekend zijn. Over Sitterich zie Scheen, o.c., 478.

²⁵⁾

Geschiedenis der hervorming in Nederland VI, in: Catholijke Nederlandsche Stemmen over Godsdienst-, Staat-, Geschied- en Letterkunde, 5 (1839), nr. 6 (9 februari).

²⁶⁾

Hesse, art. cit. (zie noot 1), 280, noot 1.

²⁷⁾

Lijst der Schilderijen van het vroegere Kartuizerklooster te Roermond, thans Groot-Seminarie, in: Analecta voor het bisdom Roermond 16 (1931) 162-173, citaat 162.

Kamerzetel voor De Stuers

De Maasgouw heeft in het verleden enkele malen aandacht besteed aan leven en werken van de Limburger Jhr. Victor E.L. de Stuers. In 1900 werd een overzicht gepubliceerd van zijn geschriften tot dat moment.¹ Omdat het in 1943 niet mogelijk was geweest De Stuers' 100ste geboortedag te herdenken, werd in 1950 — toen het inmiddels 75 jaren geleden was dat op zijn aandringen de "Commissie van Adviseurs voor de Monumenten van Geschiedenis en Kunst" werd ingesteld — van 1 tot en met 4 juni te Maastricht een Victor de Stuers-Herdenking georganiseerd. *De Maasgouw* publiceerde vervolgens de bij die gelegenheid gehouden voordrachten, waaraan een verslag van het congres en bibliografieën van en over De Stuers werden toegevoegd.²

De verkiezing van De Stuers tot lid van de Tweede Kamer voor het district Weert op 14 juni 1901, werd tot voor kort in diverse publicaties maar weinig ruimte toegemeten.³ In 1976 moest de Weertenaar mr. S. Smeets een bewering, als zou De Stuers afgevaardigde voor het district Sittard zijn geweest, corrigeren.⁴ In een feestartikel uit 1913, speciaal gewijd aan "De Stuers als Kamerlid", werd beweerd dat deze in 1901 "na lichten kamp" tot lid van de Tweede Kamer was gekozen als opvolger van Jan Truyen.⁵ Een publicatie uit 1920, met een nagenoeg gelijklopende titel, maakte geen enkele melding van een controverse rond de verkiezing van De Stuers.⁶ Pas in een recente monografie aan hem gewijd werd een afzonderlijke paragraaf van tien bladzijden (waarin overigens ook De Stuers' optreden in de Kamer aan de orde kwam) uitgetrokken voor "De verkiezingscampagne". Toen kwam naar voren dat terecht van "verkiezingsstrijd" werd gesproken.⁷ Enkele voorbeelden van de "felle pen-nestrijd" putte de auteur uit de te Roermond verschijnende *Maas- en Roerbode*. *De Nieuwe Koerier*. *Provinciale Limburgsche Courant*, die daar eveneens werd uitgegeven, raadpleegde hij kennelijk niet.⁸ Het bovenstaande maakt het verantwoord nadere inlichtingen te verschaffen over de bewuste verkiezing. Ook *De Nieuwe Koerier* zal daarbij worden betrokken en bijgevolg eveneens de wijze waarop de partijen elkaar te lijf gingen.⁹ Uit de particuliere correspondentie van de hoofdredacteur van de *Maas- en Roerbode* komt naar voren, wie zoal achter de schermen meededen aan de verkiezingsstrijd. Als sluitstuk wordt iets meegedeeld over het eerste optreden van De Stuers in de Tweede Kamer.

Op 20 april 1901 liet Jan Truyen, sinds 1894 lid van